

rencija moksliniu požiūriu buvo naudinga: ji išjudino pastaraisiais metais šiek tiek apleistą lietuvių kalbos istorinės gramatikos tyrimo barą; įtraukė į savo verpetą naujų mokslininkų, galinčių savitai prakalbinti laiko sluoksnių apneštą savo protėvių kalbą ir įminti vieną kitą jos mįslę.

Albertas Rosinas, Bonifacas Stundžia

ANTANO SALIO 90-MEČIUI SKIRTA KONFERENCIJA

1992 m. lapkričio 5–6 dienomis Lietuvių kalbos institute vyko konferencija Antanui Saliui (1902 07 21 – 1972 07 31) paminėti.

Perskaityti 23 pranešimai. Kai kurie jų tiesiogiai susiję su A. Salio biografija ir moksline veikla. Plenariniame posėdyje profesoriaus gyvenimą Lietuvoje ir užjūryje aptarė A. S a b a l i a u s k a s, jo indėlį į lituanistiką – Z. Z i n k e v i č i u s. Dėmesio skirta ir paskiriems A. Salio gyvenimo tarpsniams: studijoms Vokietijoje (V. D r o t v i n a s), pedagoginiam ir moksliniam darbui Vytauto Didžiojo universitete (K. U l v y d a s), Pensilvanijos universiteto laikotarpiui (W. R. S c h m a l s t i e g a s), Apie daktaro A. Salio mokslinio palikimo leidybos sunkumus kalbėjo p. S. S a l i e n ė, šviesius vaikystės atsiminimus pasakojo p. R. S a l y t ė.

Konferencijoje sugrįžta prie A. Salio mokslinės veiklos temų. A. V a n a g a s supažindino su Pavardžių ir vietovardžių komisijos darbu (1933–1940), V. M a c i e j a u s k i e n ė ir D. Š m a t a v i č i ū t ė – su „Kalendorinių vardų“ sąrašu (žr. S a l y s A. Raštai. T. 2: Tikriniai vardai, Roma, 1983, 205–304). A. P u p k i o pranešime apžvelgti bendrinės kalbos norminimo pagrindai („gyvoji žmonių kalba“) ir kriterijai (grynumas, sistemiškumas, tikslingumas), kuriais rėmėsi A. Salys. Pažymėtina – jis stengėsi atsižvelgti ir į savo

dienų kalbos vartojimo polinkius (pvz., žodžius *pamoka*, *paroda* siūlė kirčiuoti pagal 3 kirčiuotę).

Kiti pranešimai buvo skirti lietuvių kalbos bei tarmių raidai. Daiktavardžių, ypatybės pavadinimų, su priesagomis *-ybė*, *-umas*, *-ystė* ir *-imas/-ymas* paplitimą XVI-XVII a. raštuose aptarė S. A m b r a z a s. A. R o s i n a s apibūdino S. Stanevičiaus tekstų daiktavardžių linksniavimo ypatybes (pranešėjo sudarytas S. Stanevičiaus tekstų linksniavimo tipo „medis“ iš esmės sutampa su bendrinės kalbos „medžiu“, bet skiriasi nuo kitų pietų žemaičių šnektų „medžių“): Apie priešdėlio **pā-* kirčiavimo raidą, nulėmusią alomorfo *pó-* ir *pa-* atsiradimą išvestiniuose daiktavardžiuose, kalbėjo D. M i k u l ė n i e n ė. N. Č e p i e n ė germanizmų (*ruīmas*, *ruīlis*, *buīlis*) dvibalsį *ui* kildino iš Rytprūsių vokiečių tarmės. Nevienodą Šiaulių vietovardžio užrašymą (*Soule/Schawen*) ordinų kronikose S. V a l e n t a s bandė aiškinti fonetinėmis „šlekių“ šnektos (tarp Žagarės ir Skaistgirio) ypatybėmis.

Tarmių tyrimams skirti pranešimai daugiausia susiję su Pietų ir Rytų Lietuvos paribio tarmėmis: A. V i d u g i r i s aptarė Pietryčių Lietuvos slavėjimo etapus, E. Z a i k a u s k a s – slavų kalbų sistemų poveikį gimtajai Čižiūnų (Aukštadvario apyl.) šnektai. Pakraštinių dzūkų konsonantizmo ypatybes – dzūkavimą bei kietinimą – aptarė K. G a r š v a. L. G r u m a d i e n ė nagrinėjo kirčiavimo paradigimų mišimo tendencijas Punsko jaunimo kalboje.

A. Salio išskirtų priedzūkio šnektų (Balbieriškis, Jieznas, Prienai, Punia) ribas patikslino K. M o r k ū n a s, būdingiausia ypatybe laikantis *ę* virtimą *i* veikiamosios rūšies būtojo kartinio laiko dalyviuose (plg. *māti's* ‘matęs’, *māti* ‘matė’). V. V i t k a u s k a s aptarė tarminius *an*, *en*, *un*

(resp. *a, e, u*) variantus (plg. *ážuolas* ir trm. *ánžu•ls, ónžũ•ls, óužõ•ls, áizuolas, áržuolas, áužuolas*) ir galimas jų radimosi priežastis. Pietų ir rytų aukštaičių dūrinių kirčiavimo reliktai nagrinėti B. S t u n d ž i o s pranešime: jų kirčio vieta priklausiusi nuo linkniuojamojo pirmojo dūrinio dėmens kirčiavimo paradigmos (plg. *kārviakotis: kārvis* 2, bet *grėbliākotis: grėblỹs* 3).

K. Būgos ir A. Salio pradėtus lingvistinės geografijos darbus tęsia jaunimas. Remdamasi A. Salio sudaryto „Apklauso 1“ duomenimis, vėliau surinktais tarmių faktais, V. P r a n s k ū n a i t ė aptarė avies ir ėriuko pavadinimus bei jų išplitimą. Apie dalelytės *gal* bei jos sinonimų vartojimą kalbėjo G. R i m k u v i e n ė.

Informacijai apie tarmes metakalbiuose komentaruose skirtas K. Ž u p e r k o s pranešimas (aptartos kelios teminės informacijos grupės: a) pagal tarmės žmonių būdo bruožus, b) pagal tarminį kalbėjimo atspalvį, c) pagal tarminius požymius (posakius, žodžius, gramatinės lytis), d) pagal emocinį bei estetinį santykį su tarme).

Paskelbtos pranešimų tezės (žr. Lietuvių kalbos tarmės ir jų tyrinėjimai. Praeitis ir dabartis /Antanui Saliui (1902 07 21 – 1972 07 31) paminėti. Konferencijos pranešimų tezės. 1992 m. lapkričio 5–6 d. Vilnius, 1992, 24 p.). Pranešimų pagrindu parengti straipsniai ir atsiminimai bus publikuojami 34 „Lietuvių kalbotyros klausimų“ tome.

Danguolė Mikulėnienė

Jörundur HILMARSSON

(1946 – 1992)

Very sad news has come from Iceland, so close to the heart of every Lithuanian: there died the famous Icelandic linguist and the only balticist in this country, the Lithuanian Honorary Consul in Iceland.

And he still was in his 47th year of life... For our linguists and for all those who knew him Jörundur had become almost a symbol of his native Iceland.

Hilmarsson was born on March 15, 1946, in Reykjavík. He studied in the classical gymnasium. His grandfather and father were lawyers, therefore his parents wanted him to continue the family tradition. But Jörundur left for Norway, the country of his remote ancestors, and in 1966 – 1977 (with some greater or smaller intervals) studied Indoeuropean comparative linguistics at Oslo University. There the future scientist was greatly influenced by prof. F.O. Lindemann and, of course, by the famous Norwegian balticist prof. Ch.S.Stang. In 1971, encouraged by him, Hilmarsson arrived at Vilnius University, and in nine months mastered Lithuanian language (by that time he already spoke Danish, Norwegian, English, German, and French, not to mention Latin, acquired in the gymnasium, and the native Icelandic). In 1974 – 1976 he was a lecturer at Reykjavík University; in 1977 he received his M.A. degree from Oslo University and in the same year extended his knowledge in Lithuania again. In 1978 he returned to Reykjavík, and in 1979 – 1981 studied Tocharian at Kiel University (Germany) as a grant-holder of the Alexander Humboldt Fund. His main teacher was prof. W. Winter (by the way, during that time the professor gave up his Lithuanian lessons to his student). In 1981 Hilmarsson left Germany for his motherland and began to work as one of the editors of the new etymological dictionary of the Icelandic. In 1986 at Leyden University (Holland) he defended his thesis for a doctor's degree „Studies in Tocharian Phonology, Morphology and Etymology with Special Emphasis on the o-Vocalism”.